

SSAD

Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 9 Issue 1, March 2025

sisaddergi@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Araştırma/Research

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 18.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 10.01.2025

DOI: 10.30692/sisad.1569317

**SON DÖNEM BURDUR ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE BOŞANAN
KADINLARIN ÇEYİZLERİ MESELESİ (1900-1916)***

*The Issue of Dowries of Divorced Women According to the Late Period Burdur Şer'iyye
Registers (1900-1916)*

Gölsüm AKĀA

Doktora Öğrencisi

Süleyman Demirel Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakölte Tarihi Bölümü

ORCID ID: 0000-0002-4432-7975

glsmtp1515@gmail.com

Hakan KARAGÖZ

Süleyman Demirel Üniversitesi

Prof. Dr.

Fen-Edebiyat Fakölte Tarihi Bölümü

ORCID ID: 0000-0003-4839-4961

hakankaragoz@sdu.edu.tr

Atıf/Citation: Gülsüm Akça ve Hakan Karagöz (2025), "Son Dönem Burdur Şer'iyye Sicillerine Göre Boşanan Kadınların Çeyizleri Meselesi (1900-1916)", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.1 Mart 2025, s.115-136.

Öz: Osmanlı toplumunda ailenin oluşumu esnasında bireylere birtakım maddi ve manevi sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumlulukların başında bireylerin yeni kuracak oldukları ailenin oluşumuna zemin hazırlayan evlilik girişimi gelmektedir. Evliliğin oluşumu esnasında bireyler evlilik gereklerine ve şartlarına uyum sağlayarak, gelenek ve göreneklerine bağlı, usulüne uygun bir şekilde evliliklerini meşrulaştırmışlardır. Evlenme niyetinde olan erkek,

* Bu Çalışma Danışmanlığını Prof. Dr. Hakan Karagöz'ün yaptığı, Gülsüm Akça'nın "Burdur'un Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Yapısı (1901-1916)" isimli doktora tezinden üretilmiştir. Gülsüm Akça, "Burdur'un Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Yapısı (1901-1916)", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2025.

evlenecek olduğu kıza mehir ve nafaka ödemekle sorumlu tutulurken, kız tarafı çeyiz hazırlamakla evliliğe destek olmuştur.

Bu çalışmanın temel gayesi, Burdur halkı arasında önemini koruyarak günümüze kadar yaşatılan çeyizin, şehrin hem halk bilimi hem de sosyokültürel tarihi bakımından rolü ve önemini vurgulayarak Türk kadın tarihi ve Burdur şehir tarihi üzerine katkıda bulunmaktır. Şer'iyye Sicillerinden istifade edilerek incelenen, genellikle boşanma davaları ve tereke kayıtları içerisinde yer alan çeyiz bahsi, kadınların mahkeme huzurunda "...pederim hanesinden evvel ve ahir getirmiş olduğum cihazım..." şeklindeki beyanlarıyla tespit edilmiştir. Söz konusu beyan ve talepler doğrultusunda Burdur Mahkemesi, almış olduğu kararlar gereğince, çeyizin kadının hakkı olduğu, tasarruf ve kullanım hakkının ise sadece kendisine ait olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışma, 1900 ile 1916 yılları arasında Burdur'da eşlerinden boşanan kadınların çeyiz üzerindeki haklarını arayış mücadelelerini kapsamaktadır. Çalışmada, çeyiz örneği üzerinden kadınların hak arama mücadeleleri üzerinde durulmuş ve kadının toplumsal statüsü açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Şer'iyye Sicilleri, Burdur, Çeyiz, Kadın.

Abstract: During the formation of the family, which is the foundation of Ottoman society, individuals were burdened with a number of material and moral responsibilities. At the beginning of these responsibilities, they started with the marriage initiative that prepared the ground for the formation of the family they would establish. During the formation of marriage, individuals legitimized their marriages by adapting to the requirements and conditions of marriage, adhering to their traditions and customs, and in accordance with the procedure. While the man who intends to marry is held responsible for paying mehir and alimony to the girl he intends to marry, the girl's side supported the marriage by preparing a dowry.

The main purpose of this study is to contribute to Turkish women's history and Burdur city history by emphasizing the role and importance of dowry, which has preserved its importance among the people of Burdur, in terms of both folklore and sociocultural history of the city. The dowry issue, which was examined with the help of the Sher'iyye Registers and generally included in divorce cases and probate records, was determined by the women's declarations in the presence of the court as "...my device that I brought from my father's house before and after...". In line with the aforementioned statements and requests, the Burdur Court, in accordance with its decisions, revealed that the dowry was the right of the woman and that the right to save and use it belonged only to her. The study covers the struggles of divorced women in Burdur between 1900 and 1916 in search of their rights over dowry. The study focuses on women's struggle for their rights through the example of dowry and tries to explain the social status of women.

Keywords: Family, Sharia Records, Burdur, Dowry, Women.

GİRİŞ

Çeyiz, bir çeşit evlilik ritüeli olarak Eski Türklerden günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Erkul, 2002, s. 58-59). Türklerin evlilik hususuyla oluşturdukları gelenek ve göreneklere içerisinde yer alan kalın, başlık ve çeyiz gibi kavramlar (Ögel, 1982, s. 393-396 ; Türkdoğan, 1976, s. 315-362) ; Divanü Lügati't Türk, Dede Korkut Hikayeleri, Oğuz/Köroğlu/Manas Destanı gibi önemli eserlerde kayıt altına alınmıştır (Sağol Yüksekaya, 1995, s. 224-233 ; Sağol Yüksekaya, 2002, s. 264-288 ; Sağol Yüksekaya, 2007, s. 396-406). Türk evlilik geleneklerinde görülen bu kavramların isimlerinde ve uygulanmasında zamana ve bölgelere göre farklılıklar bulunmaktadır (Nutku, 1993, s. 297). Örneğin başlık bazı kaynaklarda "sadak" olarak da adlandırılmıştır. Genellikle doğu kültürüyle özdeşleşen başlık, değişikliklere uğrayarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Ortaylı, 1992, s. 458). Kalın ve başlık, Türk ailesinin bir sigortası (Türkdoğan, 1992, s. 36) olarak kabul edilirken çeyiz, baba malından kız evladına düşen pay olarak bilinmektedir (Ögel, 1988, s. 264).

Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti zamanında da evlilik geleneği olarak öne çıkan çeyiz, sosyal ve kültürel etkisinin yanında siyasi ve diplomatik açıdan da önem kazanmıştır. Nitekim Selçuklular ve kuruluş devrinde Osmanlılar, çeyiz adı altında topraklarını genişletmek amacıyla beyliklerle etkileşim haline girmişlerdir. Bu etkileşimi çeyiz aracılığıyla geliştirerek diplomatik ilişkilerinin artmasını sağlamışlardır. Selçuklu Devleti zamanında etkin olarak uygulanan çeyiz geleneği, yöneticiler tarafından siyasi bir araç olarak kullanılmıştır. Tuğrul Bey'in Halife'nin kızı ile evlenmesi karşılığında birkaç vilayetin çeyiz bedeli olarak verilmesi talep edilmiştir (Turan, 2009, s. 140). Osmanlı Devleti zamanında ise Germiyanogulları beyi Süleyman Şah'ın

kızı Devlet Hatun'un Osmanlı Sultanı I. Murad'ın oğlu Şehzade Bayezid ile evlenmesiyle, 1378 tarihinde Beylik merkezi olan Kütahya dâhil olmak üzere Tavşanlı, Simav ve Eğrigöz şehirleri çeyiz olarak Osmanlılara bırakılmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 45).

Bu çalışmada, XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti'nin Konya Vilayeti'ne bağlı Burdur sancağında (Konya Vilayet Salnamesi, H.1322/M.1906, s. 125 ; Uysal, 2020, s. 35.) uygulanan çeyiz geleneği üzerinden kadının hukuki ve iktisadi haklarına değinilecektir. Bu amaç doğrultusunda ele aldığımız çalışmada önemli arşiv kaynaklarımızdan biri olan şer'iyye sicillerine başvurulmuştur. 1900 ile 1916 yılları arasını kapsayan 226-227-228-229 numaralı Burdur Şer'iyye Sicilleri içerisinde genellikle boşanma davalarında bahsi geçen çeyiz, *cihaz* şeklinde kaydedilmiştir. Kadınların eşlerinden maddi alacaklarını temin etmek amacıyla mahkemeye başvurdukları esnada "...Pederim hanesinden evvel ve ahir getirmiş olduğum *cihazım*..." şeklinde beyanı ile çeyiz verilerinin tespiti yapılmıştır.

Tarihi gelişim süreci ve öneminden yukarıda kısaca bahsettiğimiz çeyiz hususunun yeterince araştırma ve inceleme konusu olmadığı, bahsin geçtiği çalışmalarda ise genellikle yüzeysel kaldığı fark edilmiştir. Öyle ki Burdur şehri sosyal tarih araştırmalarında çeyiz konusunu ele alan müstakil akademik bir çalışma kaleme alınmamıştır. Burdur Şer'iyye Sicillerini esas alarak belirli zaman aralıklarında şehrin sosyal ve kültürel yapısını inceleyen çalışmalar (Göçer, 2010 ; Kür, 2008 ; Top, 2016) Burdur'da çeyiz konusunu - muhtemelen ilgili verilerin tespit edilememesi nedeniyle - ele almamıştır. Bununla birlikte çeyiz bahsi Selçuklu ve Osmanlı sosyal tarih araştırmalarında hiç yer almamış da değildir. Lakin söz konusu çalışmalar (Bahşişoğlu, 1988 ; Bayram, 2021, Demir, 2021, Kademoğlu, 1999 ; Karakelle, 2008), halk bilimi ve tarihi araştırmaları bağlamında dikkate değer bilgi ve bulgular ihtiva etse de sicil kayıtlarının verileri incelenmeden kaleme alınmışlardır.

Halbuki şer'iyye sicilleri perspektifinde yapılan çalışmalara göre Osmanlı kadınları, sosyal, iktisadi ve hukuksal konularda aktif olmuşlardır. Mülk alım-satımları, tereke işlemleri, evlenme, boşanma, vasilik, velayet gibi çoğu toplumsal ve ailevi konularda çokça yer alarak, sicillerde adlarından bahsettirmişlerdir (Karabacak, 2015, s. 5). Osmanlı toplumunda kadınların birçok alanda etkili olmaları, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve Osmanlı kadını üzerine önemli birçok araştırma ve inceleme yapılmıştır (Faroqhi, 2002 ; Gerber, 1980, s. 231-244 ; Jennings, 1975, s. 53-114; Kurt, 1996; Marcus, 1983, s. 137-163; Tucker, 1985). Lakin söz konusu çalışmalarda, daha çok kadınların hukuki ve iktisadi haklarından olan mehir ve nafaka konularına daha fazla odaklanılırken, çeyiz meselesine dair bir incelemeye yer verilmemiştir.

Son dönemde şer'iyye sicilleri ve kanunnameler esas alınarak Osmanlı Devleti'nin çeşitli vilayetlerinde (İstanbul, Konya, Diyarbakır) görülen çeyiz meselesine değinen Atasoy ise sicillerin perspektifinde hukuki açıdan konunun ele alınmadığını ifade etmiştir (2024, s. 1247). Söz konusu çalışmada, çeyiz eşyası hakkında bilgi verilmişse de çeyizin para cinsinden kıymeti ve iktisadi değeri bakımından -ilgili sicillerde bilgi verilmemiş olacak ki - değerlendirilmeye alınmadığı görülmüştür.

Şehir tarihine her alanda katkı sağlayan şer'iyye sicilleri, araştırmacıların başvurması gereken önemli arşiv kaynaklarından birisidir. Osmanlı Tarihi alanında ilk sicil çalışmaları yapan İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi ile alakalı incelemelerde sicil kaynaklarından istifade edilmeden yapılacak çalışmaların eksik olacağı düşüncesindedir (1935, s. 366).

Çeyiz'in Hukuki Dayanağı

Klasik dönem boyunca şer'i ve örfi hukuku birlikte yürüten Osmanlı Devleti, 1839 yılında yayınlanan Hattı-ı Hümayun'un etkisiyle hukuk alanında köklü bir değişime uğramıştır. Bu değişimle birlikte aile konularının yoğunlukla görüldüğü tek hakimli hukuk anlayışı olan şer'i mahkemelere çok hakimli karma mahkemeler eşlik etmiştir (Cebeci, 2009, s.129). Farklı

alanlara ayrılan hukuk anlayışının işlevleşmesinde sorunların yaşanması nedeniyle batılı devletlerden alınan kanunların yanında, İslam kurallarının kanunlaştırılması amacıyla Mecelle kanunu yürürlüğe girmiştir. (Cin & Akgündüz, 2011, s. 157 ; Aydın, 2014, s.95). Mecelle kanununda çeyizle ilgili doğrudan bir düzenlemenin yapıldığına dair bilgi yer almamasına rağmen, kanunun 57. maddesinde yer alan “*teberru ancak kabz ile tamam olur*” şeklindeki ifadeden çıkarımda bulunularak, çeyizin babası tarafından kıza teslim edilmesiyle tasarruf ve kullanım hakkının tamamen kıza ait olduğu anlaşılmaktadır. (Köse, 2019, s. 104).

Mecelle kanununda genellikle hukuki açıdan acil düzenleme gerektiren hususların ele alınması ve aile hukukuyla ilgili düzenlemelere yer verilmemiş olması, 1917 yılında Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin yayınlanmasına zemin hazırlamıştır (Cebeci, 2009, s. 129). Mecelle kanununda aile hukukunun yer almamasının sebepleri arasında, devletin içerisinde barındırdığı farklı din ve mezhepten insanların bir arada yaşaması nedeniyle tamamını kapsayan yeni bir kanunun hazırlanmasının kolay olmamasıydı. Ayrıca sosyal ve ekonomik açıdan yaşanan köklü değişikliklere Osmanlı aile yapısı henüz hazır değildi (Küçükçiyayakı, 2014, s. 178-179; Fındıkoğlu, 1943, s. 692-693; Fındıkoğlu, 1958, s. 239). Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile dinî farklılıklar gözetilerek (Üçok-Mumcu-Bozkurt, 2006, s. 356) evlenme ve boşanma konusundaki hususlar ele alınmıştır. Aileyi ilgilendiren diğer konuların (nesep, nafaka, velayet vs.) durumu, yaşanan savaş ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle daha sonraya bırakılmıştır. (Ünal, 1977, s. 210). Bununla birlikte Kararname'nin 89. maddesinde çeyiz hususuna mehir üzerinden değinilerek “*mehir menkuhenin malı olup onunla cihaz yapmaya cebr olunamaz*” kararı alınmıştır (Atasoy, 2024, s. 1254).

Aile Kararnamesi neticesinde bireylerin evlenme ve boşanma durumları devletin kontrolüyle yapılması kararlaştırılmıştır (Cin & Akyılmaz, 2014, s. 367). Şer'i hukuk esas alınarak gerçekleşen boşanma türleri, ölüm veya erkeğin boşaması (talak), eşlerin karşılıklı anlaşarak boşanması (muhâlaa) şeklinde gerçekleşebildiği gibi kendiliğinden veyahut mahkemenin kararıyla da boşanma işlemi gerçekleşebilmekteydi (Ekinci, 2008, s. 452-460). Mahkeme aracılığıyla gerçekleşen boşanma (tefrik), Aile Kararnamesi ile düzenlemeye alınarak kadının boşanma konusunda yetkilerini genişletmiştir. Fakat bu yetkiler bazı sınırlamaları da beraberinde getirmiştir. Öyle ki kadının boşanma hakkını elde etmesi, kocanın gaipliği, akli dengesini kaybetmesi, nafaka temini hususunda yetersiz olması gibi durumların ispatı neticesinde mümkün olmuştur (Aydın, 1996, s. 173).

Burdur Şer'iyeye elde ettiğimiz verilere göre, çeyiz ile ilgili kayıtlar çoğunlukla boşanma davaları içerisinde bulunmaktadır. Burdur'da genellikle *talak* (Acar, 2010, s. 496 ; BOA, MŞH, BŞS., 226/270-32 ; BŞS., 226/276-47 ; BŞS., 226/279-55), *tefrik* (BŞS., 226/89-187 ; BŞS., 226/207-401) ve nadiren *muhalaa* (BŞS., 226/271-37) şeklinde gerçekleşen boşanma örneklerinde, kadınların ilk yaptıkları işlem mahkemeye başvurarak boşanmalarını resmileştirmeleri ve hukuki/ekonomik haklarını talep etmek olmuştur. Bu niyetle mahkemeye intikal eden kadınlar, beraberinde getirdiği şahitleri ve nikahının resmi olduğunu ispatlamak amacıyla *izinname* adındaki resmî belge ve dökümanlarını huzurda hazır etmişlerdir (BŞS., 226/27-66). Belge ve dökümanlar arasında yer alan çeyiz envanteri ve bedellerinin bulunduğu listeyi mahkemeye sunarak, kocalarından bu eşyaların veya nakdi bedelinin temin edilmesini talep etmişlerdir (BŞS., 226/27-66). Mahkeme huzuruna gelen şahitlerin beyanı şu şekildedir :

“...*cevan (toplam çeyiz bedeli) gurusu yedinde mal ve mülkü iken gerek zikr ettiğimiz cihaz ve gerek nukud-u mezkureyi mezbure (kadının adı) zevci dahili (kocasının ismi) nam kimesne yedinden alıp fuzuli ve bi gayri hak zapt etmekte olduğuna şahidiz ve şahadet ederiz deyu her biri ayrı ayrı mütefikul lafz vel mana bi'l muvacehe bervechi eda ve şahadet eylediklerinden...*” (BŞS., 226/99-206).

11 Mayıs 1900 tarihinde mahkemeye başvuran Burdur'un Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden Dudu Hâtun'un isteği üzerine ifadesi alınmıştır. Beyanına göre kocasının kendisini karşısına alarak : “*Defol git ! Sen bana haramsın ! Bundan sonra seni istemem ! Kabulüm değilsin !*”

sözleriyle boşadığını belirtmiştir. Kocası tarafından eline tutuşturulan birkaç parça eşya ile kolundan tutularak hanesinden kapı dışarı edilmiştir. Kocası tarafından evden kovulan Dudu Hâtun, evliliğin devam ettirilmesi hususunda herhangi bir talepte bulunmamış, sadece “*baba evinden getirdiklerim*” şeklinde beyan ettiği çeyizinin kocasından alınarak kendisine teslim edilmesini talep etmiştir (BŞS., 226/87-184). Bu davadan yola çıkarak incelediğimiz diğer dava tutanaklarına göre Burdurlu kadınların mahkemeden talepleri, evliliklerini devam ettirmeye yönelik değil, eşlerinden maddi taleplerinin ivedilikle karşılanması üzerine olmuştur.

İslam hukukuna göre boşanan bireyler arasında çeyiz anlaşmazlığının yaşanması halinde, eşyanın eşlerin her ikisine de ait olabileceği düşüncesiyle delil ve ispatlar dikkate alınmıştır. Deliller arasında tercih yapılamaması durumunda paylaşımın ne şekilde gerçekleşeceği hususu netlik kazanmamıştır. Hatta İslam fakihleri arasında bile bu hususta ihtilaflar bulunmaktadır. (Köse, 2019, s. 106). Burdur mahkemesi ise boşanan bireyler arasında yaşanan çeyiz anlaşmazlığında tarafların yeterli delil ve ispatı sunamaması durumunda en doğru kararı almak amacıyla keşif yolunu tercih etmiştir. Her iki tarafın mağdur olmaması ve doğru karar alabilmek amacıyla bireylerin yaşadıkları haneler keşfe tâbi tutularak incelemeye alınmıştır.

Araştırmamızın örneklerini oluşturan Dudu, Ayşe, Fatıma, Şefika, Emine Naime, Sıdıka, Adile, Ganime, Sıdıka, Hediye, Emine, Güldalı, Vahide, Hacer, Zeynep, Esmâ, Hatice, Habibe, Rukiye, Raziye ve diğer kadınların mahkeme huzurunda ifadeleri, şahitlerin dinlenmesi, resmi evrak ve dokümanların değerlendirilmesi, dava edilen kocanın savunmasının alınması gibi delil ve ispat isteyen işlemlerde Burdur mahkemesi titizlikle çalışmıştır. Vakit kaybetmeden mahkeme huzuruna çağrılan koca ve varsa kocanın şahitlerine, kadınların talepleri bildirilerek teyit edilmesi sağlanmıştır. Kocanın verdiği ifadenin yetersiz veya çelişkili olması durumunda mahkeme haneye keşif göndererek çeyiz eşyalarının tespitini gerçekleştirmiştir. Bir sicil kaydında, Burdur’un Karasenir Mahallesi sakinlerinden olan Ayşe Hâtun, eşi Ali Efendi tarafından 139 guruş değerindeki çeyiz eşyasına el konduğunu beyan etmiştir. Bunun üzerine Burdur mahkemesi kendisinin mağduriyetinin giderilmesi ve olaya açıklık kazandırılması amacıyla eşi Ali Efendi’yi ifadesini almak üzere mahkemeye çağırmıştır. Ali Efendi savunmasında, hanesinde eşine ait çeyiz eşyasının olmadığını sadece bir adet tava, tarak ve bir çift kundurasının olduğunu belirtmiştir. Bu durum üzerine haneyi keşfe çıkan mahkeme, belirtilen çeyiz eşyalarının mevcut olduğuna kanaat getirerek Ayşe Hâtun’a iade edilmesini kararlaştırmıştır (BŞS., 226/146-279).

Bazı dava kayıtlarında çeyiz bedelini ödemekten kaçınan erkekler, mahkemeye itiraz ederek ödeme sorumluluğundan kurtulmayı amaçlamışlardır. Mahkeme huzuruna gelen söz konusu erkekler, eşinin kendisine itaat etmediği ve kadınlık görevlerini yerine getirmediği gerekçesiyle çeyizi almaya hakkının olmadığını ifade etmişlerdir. Burdur’un Manastır Mahallesi sakinlerinden olan Zehra Hâtun mahkemeye başvurmuş, çeyizinin eşi tarafından alıkonulup verilmediği beyanında bulunmuştur. Çeyizinin bulunarak tarafına teslim edilmesi talebinde bulunan Zehra Hâtun’un ifadesi gereğince mahkeme, kocası Hacı Hasan’ın ifadesine başvurmuştur. Hacı Hasan ifadesinde çeyizi teslim etmediğini kabul etmiş, gerekçe olarak da karısı Zehra’nın kendisine itaatsiz davrandığını göstermiştir. Bu durum üzerine mahkeme, Zehra Hâtun’un kocasına itaat etmesini, Hacı Hasan’ın ise çeyiz eşyalarını karısına teslim etmesine karar kılmıştır (BŞS., 226/107-218). Bir başka dava kaydı örneğinde ise erkek, kadının çeyizinin olduğunu kabul etmesine rağmen, birkaç eşyayı çeyiz olarak getirdiğini belirterek tüm çeyizi ödemekten kaçınmıştır (BŞS., 227/149-354). Öte yandan çeyizin tamamen kadının hakkı olarak kabul görmesine istinaden, erkeğin mahkeme salonunda bulunması zorunluluk arz etmemiş, kadının gerekli delil ve ispatlarını şahitler huzurunda beyan etmesi yeterli görülmüştür (BŞS., 226/99-206).

Hukuki açıdan çeyizin tamamen kadının hakkı olarak görülmesine ve tasarruf hakkının kendisine ait olduğunun belirlenmesine ispat oluşturacak bir dava kaydı şu şekildedir. Burdur’da ikamet eden Adile Hâtun’un baba evinden getirdiği çeyiz, kocası Abdülbaki Efendi

tarafından 500 guruş karşılığında başka birine satılmıştır. Adile Hâtun'un mahkemeye başvurarak çeyiz bedelinin karşılanması hususunda eşinden şikayetçi olduğu bilinmektedir. Şikayet üzerine mahkeme, satılan çeyiz bedelinin Adile'ye geri ödenmesi hususunda karar vererek Abdülbaki'nin çeyiz üzerinde tasarruf hakkının olmadığını belirtmiştir (BŞS., 227/149-354).

Burdurlu Kadınların Ekonomik Hayatında Çeyizin Önemi

Burdur'da çeyizi kaydedilen kadınların iktisadi bakımdan değerlendirilmesi yapılmadan önce kısaca evliliğin başlangıcından boşanmaya kadar geçen sürede eşlerin evliliğe maddi katkısından bahsetmek yerinde olacaktır. Evlilik ön hazırlığı olan çeyizin hazırlanması ve tedarik edilmesi sorumluluğu, kadının maddi yükümlülükleri arasında yer aldığı gibi, erkeğin de kadın üzerinde ödemekle yükümlü olduğu mehir (peşin/mu'accel ve vadeli/mü'eccel) ve nafaka gibi maddi yükümlülükleri bulunmaktaydı (Cin, 1974; Cin 1988; Çetintaş, 2014, s. 108-203). Bu maddi yükümlülükler, ailelerin maddi durumlarına göre şekil almıştır. Bu durum aileleri, birbirlerine maddi olarak üstün olduklarını ispatlama telaşına sürükleyerek çeyizin toplumda statü ve gösteriş olarak algılanmasına sebebiyet vermiştir. Devlet bu duruma 1856 ve 1872-73 yıllarında yayımladığı nizamnamelerle müdahalede bulunarak israfın ve gereksiz harcamanın önüne geçmeyi amaçlamıştır (Atasoy, 2024, s. 1256-57). Bu bağlamda münakehat nizamnamesinde çeyizler ve hanede gereklilik arz eden diğer eşyaların listesinin tutularak izinnameye eklenmesi ve bu listenin dışına çıkılmaması kararlaştırılmıştır. (Ercoşkun, 2010, s.206). Fakat Osmanlı genelinde yürürlüğe giren bu kanun ve nizamnameler ile gereken başarının sağlanamadığı aşıkardır. Ercoşkun'un da belirttiği üzere “*gelenek ve göreneklerin şekillendirdiği örfî kuralların, yapılan yasal düzenlemelerle ne kadar yasaklanırsa yasaklansın değiştirilmesinin güç olacağı*” açıkça ortaya çıkmıştır (2010, s. 220).

Burdur şehrinde de 1900 ile 1916 yılları arasında çeyiz miktarlarında belirli bir eşdeğerlik veya sabit tutum anlayışının görülmediği, çeyizin aileler arasında farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bazı çeyizlerin bedelleri kayıt altına alınmamasına rağmen genel itibariyle değerlendirildiğinde, en düşük çeyiz bedelini Kışla Köyü'nden Esmâ Hâtun 78 guruş (BŞS., 229/172-311), en yüksek çeyiz bedelini Derslik Mahallesi'nden Şefika Hâtun 4848 guruş (BŞS., 226/99-206) olarak almıştır. İki çeyiz bedeli arasında görülen büyük farklılığın ailelerin ekonomik durumunun değişiklik göstermesinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Kadınların yaşadıkları yerler ayrıntılı olarak incelendiğinde, köyde ikamet eden Esmâ Hâtun'un aksine, Şefika Hâtun'un 1900-1916 yılları arasında Burdur'un en yüksek nüfuslu¹ ve zengin kesimin yaşadığı (BŞS., 226/175/240 ; BŞS., 226/230-440 ; BŞS., 226/146-278) mahallede ikamet etmesi, çeyiz bedelini etkileyebileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, Derslik Mahallesi'nde ikamet eden diğer kadınların çeyiz bedellerinden de anlaşılmaktadır. Öyle ki sicil kayıtlarına göre Şefika Hâtun'un çeyizi 1274 guruş (BŞS., 226/146-278), Sıdika Hâtun'un çeyizi 831 guruş (BŞS., 226/311-132), Adile Hâtun'un çeyizi 490 guruş (BŞS., 227/57-129), Rukiye Hâtun'un çeyizi 326 guruş (BŞS., 229/215-33) ve Zeynep Hâtun'un çeyizi 4200 guruş değerinde/ 42 Osmanlı Lirası (BŞS., 229/217/36) olarak hesaplanmıştır.

Çeyiz bedelleri, kız evinin ekonomik durumuna, yaşadığı yer ve zamana göre değişim göstermiş olmasına rağmen, aynı kayıtlar içerisinde yer alan mehr-i mü'eccel bedelinin genellikle 25 guruşla sabitlendiği, mehr-i mu'accel bedelinin ise ailenin maddi durumuna göre değişkenlik gösterdiği anlaşılmıştır (BŞS., 226/87-185 ; BŞS., 226/146-278; BŞS., 227/57-129; BŞS., 229/87-106; BŞS., 229/153-265; BŞS., 229/156-270; BŞS., 229/214-28). Derslik Mahallesi'nden Adile Hâtun'un mehr-i mü'eccel bedeli 25 guruş, mehr-i mu'accel bedeli 480 guruş, çeyizi 490 guruş (BŞS., 227/57-129) olarak çeyiz-mehir bedellerinin eşdeğerliği

¹ 06/10/1333 - 17 Ağustos 1915 tarihinde hazırlanan Burdur ve çevresinin genel nüfus defterine göre, Burdur merkez nüfusu toplam 17269 kişi, Derslik Mahallesi ise 1448 kişiyle en yüksek nüfuslu Müslüman mahalle olarak kaydedilmiştir. Bkz. BOA, DH.EUM.KLU.00015-00061.001.

sağlanırken, aynı mahalleden Sıdika Hâtun'un üç bin küsur guruş mehir bedeli karşılığında 831 guruş çeyiz bedeli kaydedilmiştir (BŞS., 226/311-312-132).

Burdurlu kadınlar çeyiz üzerindeki iktisadi haklarını koruyarak, çeyizlerinin kocaları tarafından karşılanması hususunda ısrarcı davranmışlardır. Bir dava kaydında, Yenice Mahallesi sakinlerinden Zeynep Hâtun çeyiz alacağı konusunda üç yıldır mücadele verdiğini, eşyasını temin edemediği için de annesinin hanesinde ikamet ettiğini belirtmiştir (BŞS., 228/115-285). Şeyh Sinan Mahallesi'nden Fatma Hâtun iki yıldır alamadığı mehir ve çeyiz eşyası için kocası Mustafa Efendi ile 500 guruş karşılığında sulh yapmıştır. Yapılan anlaşma gereğince mahkeme bedelin, 200 guruşu peşin, geri kalan 300 guruşu ise 61 gün taksitle Fatma Hâtun'a ödenmesini kararlaştırmıştır (BŞS., 226/54-119). Şeyh Sinan Mahallesi'nden Şefika Hâtun, tüm çeyiz ve mehir alacağını bir türlü temin edemediği kocası Kunduracı esnafından olan Veysel Ağa'dan şikayetçi olmuştur. Mahkeme bunun üzerine eşya ve çeyiz bedellerinin nafakaya eklenmek suretiyle Şefika Hâtun'a ödenmesini karara bağlamıştır (BŞS., 226/112-225).

Çeyiz talebinin karşılanmadan kocanın vefat etmesi durumu, çeyizin karşılanma talebini engellememiştir. Miras paylaşımı esnasında kadın, erkeğin terekesinden çeyiz alacağını belirterek diğer hissedarların çeyizine müdahale etmesine mâni olmuştur. Nitekim bir sicil kaydından anlaşıldığına göre, Burdur'un Kışla Köyü'nden Yörükoğlu Süleyman'ın vefat etmesi üzerine, terekesinden eşi Zeliha Hâtun'a çeyizinin bedeli teslim edilmiştir (BŞS., 226/112-225).

Burdur mahkemesinde kaydı tutulan bir dava örneği ise kadının toplam servetinin tespit edilmesi ve kadının vefatı durumunda çeyiz hakkının tasarrufu konusunda bilgi edinilmesine imkan sağlamıştır. Dava kaydına göre Burdur'un Üçdibek Mahallesi sakinlerinden Hacer Hâtun'un vefat etmesi üzerine 4436 guruş terekesi belirlenmiştir. Bunun üzerine Hacer Hâtun'un annesi Vesile Hâtun, kendi hanesinden çeyiz olarak getirdiği beşi bir yerde Osmanlı altınının değeri olan 600 guruşun kendisine ait olduğunu ifade etmiş ve söz konusu meblağın kız torununa verilmesi talebinde bulunmuştur (BŞS., 227/21-42). Dava kaydından anlaşıldığı üzere, kadının vefatı halinde çeyiz hakkının kız tarafına intikal ettiği görülmektedir.

Burdurlu kadınların maddi alacaklarını kocalarından temin etme konusunda ısrarlı ve titiz davrandıkları anlaşılmasına rağmen, bazı dava kayıtlarında kadınların çeyiz isteminden kendi arzularıyla feragat ettikleri görülmüştür. Kadının ekonomik haklarından hukuk önünde vazgeçme sebebi muhtemelen yeni bir evlilik düşüncesi ve boşandığı eşinin yeni evliliğine müdahalesini önlemektir (BŞS., 226/271-37). Bir sicil kaydına göre Hacı Ahmet Mahallesi'nde ikamet eden Dudu binti Haşim, eşi tarafından darp edilerek hanesinden kovulduğunu, eşinin kendisini boşadığını belirtmiş, çeyiz ve mehir bedelinin ise ayrıldığı kocasından alınarak kendisine verilmesi talebinde bulunmuştur. Kayda göre Dudu Hatun'un Ali Ağa adında başka biri ile yeni bir evlilik niyetinde olmasına rağmen, eski eşi olan Musa'nın evliliğine müdahale ederek engel olmaya çalıştığı, ayrıca çeyiz, mehir ve nafakasını gasp ederek vermediği anlaşılmaktadır (BŞS., 226/87-185).

Çeyiz haklarından feragat eden Burdurlu kadınlar, mahkeme huzuruna gelerek kocasından çeyiz alacaklarını nakit olarak temin ettiklerini, alacaklar konusunda kocalarıyla anlaşmalarını ve kendileriyle anlaşmalı olarak boşandıklarını beyan etmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme, kadının kocasına ithafen "*asla ve kat'a alacak hakkım yoktur*" şeklindeki beyanıyla boşanmayı gerçekleştirmiştir (BŞS., 226/271-37).

Kadının ekonomik hakkı olarak görülen çeyiz, isteğine bağlı olarak hibe olarak da verilebilmekteydi. Bir dava kaydında görüldüğü üzere, Hamidiye Mahallesi sakinlerinden Hatice Hâtun, 1190 guruş olan çeyiz eşyasının tamamını büyük oğlu Süleyman'a babasının önünde hibe etmiş ve bunun için razı olduğu beyanında bulunmuştur (BŞS., 229/180-332).

Kadınların boşanmadan sonra hayatlarını idame ettirmesi bakımından çeyizin önemine değinmek gerekirse ; Burdur'da hane satışları üzerinden bir değerlendirme yapmak doğru

olacaktır. 1900-1916 yıllarında Burdur'da hane satış bedeli ortalaması 2666 guruş olarak tespit edilmiştir (BŞS., 226/5-8 ; BŞS., 226/29-71; BŞS., 226/80-171; BŞS., 226/88-186; BŞS., 226/105-215; BŞS., 226/149-285; BŞS., 226/169-329; 226/176-342; BŞS., 226/176-241; BŞS., 226/314-137). Buna göre Burdurlu pek çok kadının çeyiz bedeliyle kendisine bir hane satın alması oldukça zordu. Bu durumda kendisine hane alamayacağını fark eden kadınlar, boşanma sonrası çeyiz talebinin yanında kocaları tarafından kendilerine mesken tedarik edilmesini talep etmişlerdir (BŞS., 229/180-332). Buradan hareketle, eşlerinden ayrılan kadınların nafaka ve çeyiz istemleri birbiriyle bağlantılı ve ilişkili olmuştur. Nafaka kapsamında İslam hukuku esaslarına göre kocanın bakmakla yükümlü olduğu eşi için hane tedarik etmesi, giyim-kuşamı, yiyecek ve içecek gibi zaruri ihtiyaçların iddet süresi bitimine kadar karşılaması gerekmektedir. (Köse, 2019, 101). Bu sebeple kadının boşandıktan sonraki hayatında ekonomik açıdan hayatını devam ettirmesi nafaka, mehir ve çeyiz ile ilintili olarak önem arz etmiştir.

Burdur'da Kadının Çeyizini Oluşturan Eşyalar

Burdur sicil kayıtlarında yer alan çeyiz verileri, kadınların mahkeme huzurunda : “*Pederi hanesinden evvel ve ahir getirmiş olduğum cihazım [çeyizim]...*” (BŞS., 226/264-21) şeklindeki beyanlarından anlaşılmıştır. Mahkemeye başvuran kadınların çeyiz kayıtlarında mevcut olan eşyaları, bedelleriyle birlikte verilerek toplamı hesaplanıp mahkeme tutanağına eklenmiştir. Sicillerde kaydedilen çeyiz eşyaları, içerik bakımından geniş bir alanı kapsamaktadır. Hane içerisinde lüzumu görülen her türlü malzemenin tedarik edilmesi amacıyla düşünülmüş olan çeyiz listesine, çoğunluğu mutfak malzemesi, kadının giyim-kuşamıyla alakalı malzeme ve aksesuarlar, hane içerisinde kullanılan ev aletleri, ziynet eşyaları, hayvanlar, gıda maddeleri ve hane yapımında kullanılacak malzemeler dâhil edilmiştir. Burdurlu kadınların çeyiz envanterinde yer alan eşyalar sicil kayıtlarının verileri perspektifinde incelenmiş aşağıdaki bölümlerde değerlendirilmiştir.

Çeyiz Sandığı

“Sandık” Arapça bir kelime olarak “kutu” anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2009, s.102). Depolama yöntemi olarak kullanılan sandık, eşyaların taşınması ve saklanabilmesi açısından kolaylık sağlaması nedeniyle konar-göçer bir yaşam tarzını benimseyen Anadolu toplumu içerisinde etkin derecede kullanılmıştır (Yalçın Usal, 2010, s. 159). Selçuklu kültürüyle yaygın hale gelen sandık, Türk gelenekleri içerisinde varlığını koruyarak günümüze kadar gelmiştir (Bozkurt, 2009, s.103).

Çeyiz malzemeleri, dava kayıtları içerisinde maddi duruma göre farklılık göstermesine rağmen, çeyizi saklamak ve taşımak amacıyla kullanılan “sandık”, hemen her çeyiz envanterinde yer alır. Türk toplumunda çeyiz eşyaları olarak kabul edilen gelinin ev ve mutfak eşyaları, el işleri ve örgüleri, takı ve takı aksesuarları, giyim-kuşam ve tekstil ürünlerinin katlanarak saklanması ve taşınması amacıyla sandıklar kullanılmıştır. Sandığın malzemesi ve üzerine işlenen süslemeler evlenecek olan kızın maddi varlığının göstergesidir. Sandıklar, masif ağaç yapımı sedef kakmalı, telkâri süslemeli ve/veya oymalı mobilyalardır (Yalçın Usal, s. 158). Burdur'da sandıklar, çokluğundan ve dayanıklı olmasından kaynaklı olarak genellikle ceviz ağacından yapılmıştır (BŞS., 228/115-285). Sandık çeşitleri tahta sandık, yüzlü sandık, buzlu sandık, boyalı sandık, büyük-küçük sandık, yeşil sandık gibi ayırt edici özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sandıkların şekil, boyut ve yapım malzemesine göre kıymeti (fiyatı) mutlaka kayıt altına alınmıştır. “*Köhne*” olarak kaydedilen eski sandık çeşitlerinde en düşük bedeli 4 guruş (BŞS., 226/175-240), en yüksek bedeli 6 guruş (BŞS., 226/173-336) ; “*sagir*” olarak kaydedilen küçük/ufak sandık çeşitlerinde en düşük bedeli 4 guruş (BŞS., 226/45-95) en yüksek bedeli 10 guruş (BŞS., 226/212-409 ; BŞS., 226/94-197) ; “*kebir*” olarak belirtilen büyük sandık çeşitlerinde en düşük bedeli 4 guruş (BŞS., 228/170-441), en yüksek bedeli 8 guruş (BŞS., 226/230-440) olarak belirlenmiştir. Sicil kayıtlarındaki çeyiz verilerinden anlaşıldığı üzere, evlenecek olan kızların sandık seçimi konusunda ağırlıklı olarak boyalı ve gösterişli sandıkları

tercih ettikleri fark edilmiştir. “Boyalı sandık” 20 guruş (BŞS., 226/212-409), “yeşil boyalı” sandık en düşük 8 guruş (BŞS., 227/17-33), en yüksek 40 guruş (BŞS., 226/94-197), “buzlu” sandık en düşük bedeli 16 guruş (BŞS., 228/87-217) en yüksek bedeli 30 guruş (BŞS., 228/77-192) olarak kaydedilmiştir. Herhangi bir özelliği belirtilmeyen en yüksek sandık bedeli ise 135 guruş (BŞS., 227/183-428) olarak gösterilmiştir.

Sandık içerisine yerleştirilecek olan eşyaların düzenli ve tertipli olması açısından “bohça” kullanılmıştır. Çeyiz eşyası olarak hazırlanan giysi ve tekstil ürünleri çeşitlerine göre katlanarak bohçaların içine konulmuştur. Böylece uzun yıllar sandık içerisinde kalan malzemeler deforme olmaktan korunmuştur (BŞS., 226/42-192). Çeyiz, türlerine göre katlanmış ve bohçaların içine konularak sandığa yerleştirilmiştir. Bohça kullanımı, kullanımı açısından sadece Burdur’a özgü bir kültür olmayıp tarihi uzun yılları kapsamaktadır. Türk kültürü içerisinde uzun yıllar yoğun bir şekilde kullanılan, birçok metinde ve sözlükte yerini alan bohça, kültürün her aşamasında varlığını devam ettirmiştir. Bohça genellikle gelinin oğlan evine götüreceği el emeği göz nuru çeyizinin sarılıp sarmalanmasında kullanılmıştır (Ateş, 2023, s. 679). Kadının çeyiz eşyalarını taşımak ve saklamak amacıyla kullanılan bohçanın kullanım amaçlarına göre mendil, çamaşır, çorap, elbise, nişan, gelin bohçası olarak çeşitleri bulunmaktadır (Yalçın Usal, s. 159).

Dava kayıtları içerisinde tek bir kayıta rastladığımız “bavul” ise çeyiz eşyaları arasında yerini almıştır. Bavul evlenecek olan kızın baba ocağından yeni kuracak olduğu evine giderken kişisel giyim eşyalarını taşımak ve muhafaza etmek amacıyla kullanılmıştır. Aynı kayıt içerisinde yer alan buzlu sandık fiyatı 30 guruş olarak kayıt altına alınırken bavul 60 guruş olarak kıymetlendirilmiştir. Kayıttan da anlaşıldığı üzere çeyiz malzemeleri içerisinde sandıkla aynı vazifeyi gören bavul, fiyat olarak iki kat daha yüksekti ve muhtemelen şehirde satışının olmamasından dolayı kullanımı çok yaygın olmamıştır (BŞS., 228/77-192).

Mutfak Eşyaları

Türk mutfacı, Orta Asya Türklerinden günümüze kadar farklı coğrafya ve kültürler arasında köprü vazifesi görerek etkileşime uğramıştır. Kendine özgü bir mutfak kültürü geliştiren Türkler (Çerikan, 2019, s. 481-511) yemek yeme alışkanlıkları, sofraya düzeni, mutfak kültürü gibi konularda araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Bu araştırma ve incelemeler ülke içerisinde sınırlı kalmayıp, Türk topraklarına gelen yabancı seyyahların da ilgisini çekerek araştırma yapmalarına sebebiyet vermiştir. Anadolu’ya gelen yabancı seyyahlar, Türklerin yemek yeme usulünün, yer mendili veya sofraya bezi olarak adlandırdıkları örtünün etrafında bağdaş kurarak oturmak şeklinde olduğunu seyahatnamelerinde belirtmişlerdir (Kılıç, 2017, s. 98). Siciller içerisinde çeyiz malzemeleri arasında sıklıkla kaydı tutulmuş olan “yer sofrası altı örtüsü”, “sofraya mendili” ve “sofraya peşkiri” gibi ifadeler, Burdur halkının da yer sofrası yaparak aynı usul içerisinde yemek yediklerini göstermektedir. Çeyiz malzemeleri arasında yer alan en düşük sofraya bezi bedeli 2,5 guruş (BŞS., 229/207-11), en yüksek sofraya bezi bedeli 12 guruş (BŞS., 226/99-206) olarak belirlenmiştir. Türk kültüründe önemli bir yer edinen yemek yeme usulü, yerden hafifçe yükseltilerek, *sini* olarak tabir edilen geniş tepsilere konularak gerçekleştirilmiştir (Yazıcıoğlu, 2014, s. 164-165). Burdur çeyiz malzemeleri içerisinde mevcut olan *sini* fiyatı 25 guruş olarak belirlenmiştir (BŞS., 226/99-206).

Burdur’da evlenecek olan kızların çeyizleri hazırlanırken, temel gereksinim olan mutfak araç gereçlerinin temini hususunda hassasiyet gösterilmiştir. Sicillerde Burdur’da çeyiz olarak kadınların mutfakta kullandığı kazan, tencere, kâse çeşitleri, tabak ve tabak çeşitleri, sahan, bakraç, tepsi, cam bardak olarak kaydedilen billur, şerbet billuri, maşa, ızgaran, saç ayağı, kahve tepsi, fincan, kaşık, demir ibrik, mangal, un sandığı, leğen, cezve, kahve takımı vb. malzemelere sıkça rastlanmıştır. Bu malzemelerin yapımı esnasında kullanılan hammaddenin türüne göre bedelleri değişiklik göstermiştir. Örneğin çeyiz eşyaları içerisinde çinkodan yapılmış tencerenin bedeli 3 guruş (BŞS., 229/207-11) olarak belirlenirken, bakırdan yapılmış diğer bir tencere ise 90 guruş (BŞS., 226/115-285) olarak kaydedilmiştir. Yine aynı özellikleri

taşıyan çinko kâse tabak 3 guruş iken (BŞS., 226/207-11), bakır kâse 200 guruş (BŞS., 226/207-11) olarak kayıt altına alınmıştır. Tabagın ise genel itibariyle en düşük bedeli 1 guruş (BŞS., 228/97-240) olarak hesaplanmıştır.

Yemek esnasında içecek olarak tüketilen hoşaf ve şerbet için kullanılan malzemeler takımlar halinde çeyizde yerini almıştır. Buna göre 25 adet bardak ve hoşaf kasesi 100 guruş (BŞS., 226/99-206), 2 adet hoşaf tası ise 16 guruş (BŞS., 229/180-332) olarak fiyatlandırılmıştır. Yemeğin ardından içilen kahve ise Osmanlı topraklarına ilk girdiği andan itibaren toplumu etkilemeyi başarmıştır (Karhan, 2021, s. 152). Burdur toplum yaşamında da etkisini gösteren kahve kültürü, çeyiz geleneğinde yer almayı başarmıştır. Kahve için kullanılan malzemeler genellikle takım halinde belirlenmiş ve bedeli toplu olarak kaydedilmiştir. Kahve takımı içerisinde, cezve, fincanlar, fincan altlıkları ve kahve tepsisi yer almıştır. Bir adet kahve takımı fincan ve tepsi 25 guruş (BŞS., 227/94-212), 2 adet tepsi 25 guruş, 8 adet fincan 8 guruş, 2 adet kahve cezvesi 10 guruş (BŞS., 227/108-249), 2 adet kahve tepsisi 27.5 guruş (BŞS., 226/99-206), 2 adet kahve tepsisi ve 12 adet fincan 10 guruş ve bir adet kahve kutusu 3 guruş (BŞS., 228/77-192), bir adet kahve takımı 12 guruş (BŞS., 228/115-285) olarak bedellendirilmiştir. Bununla birlikte kahve öğütücü olarak kullanılan kahve değirmeni, çeyiz gereçleri içerisinde yer almıştır. Bir adet "mücedded" olarak adlandırılan kahve değirmeni 23 guruş (BŞS., 229/219-43) olarak kaydedilmiştir. Kahve kültürüne ayrı bir önem verdiği anlaşılan Burdur halkı, kahve malzemelerinin zarar görmesini önlemek amacıyla örtüler hazırlamış ve bunları çeyizlerine eklemiştir. Kahve örtüsü olarak kaydedilen çeyiz eşyalarının bedeli ise 5 ila (BŞS., 227/99-206) 10 guruş (BŞS., 227/108-249) arasında gösterilmiştir. Burdur kadınları aynı önemi diğer meşrubat takımlarına da göstererek çeyiz eşyalarına şerbetlik örtüsü (BŞS., 227/99-206) adı altında küçük bezleri işleyerek dahil etmişlerdir.

Burdur'da çeyiz hazırlanırken küçük mutfak araç ve gereçleri de unutulmamıştır. Mutfak gereci olarak halen Burdur'un özellikle köy mutfaklarında varlığını sürdüren ızgaran/ıskaran/ıskıran ve maşanın kaydı sicillerde birlikte tutulmuştur. Genellikle hamur kesmek amacıyla kullanılan ızgaran veya ıskıran, üçgen şeklinde ucu hafif inceltilmiş, saplı, demirden yapılmış bir mutfak gerecidir. Maşa ise ateş közündü pişen yemeği çevirmek veya almak için kullanılan bir gereç olarak bilinmektedir. Burdur çeyiz eşyaları arasında yer alan maşa ve ızgaran/ıskıranın bedeli de birlikte hesaplanmış, değeri ise 3 (BŞS., 228/77-192) ve 4 guruş (BŞS., 226/99-206) olarak gösterilmiştir.

Sicilde geçen bir diğer mutfak araç ve gereci saç ayağıdır. Saç ayağı, ateş üzerine konulan tava, tencere, kazan gibi aletlerin sabit durmasını sağlaması amacıyla demirden yapılmış üçgen şeklinde araçtır. Sicilde bir adet saç ayağının bedeli 2 guruş olarak kaydedilmiştir (BŞS., 228/77-192).

Gündelik Yaşam Eşyaları

Ailenin günlük yaşamlarını sürdürdükleri mahremiyet alanı olan hane ve haneye ait eşyaların oluşturduğu geleneksel doku, toplumun tarihini ve kültürünü yansıtmaları açısından önemlidir (Koçak, 2023, s. 165). Hane içerisinde kullanılan eşyaların çeşitliği ve sayısı ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Osmanlı aile yapısının belirlenmesine yönelik olarak hane içerisinde kullanılan eşyaların ayrıntılı olarak incelenmesi, arşiv vesikaları arasında en kapsamlı verileri sunan şer'iyye sicilleri ile mümkün olmuştur (Demirel ve Tuş ve Gürbüz, 1992, s. 706). Burdur Şer'iyye Sicilleri içerisinde kaydedilen ev eşyalarının büyük kısmı tereke ve gelin çeyizleri içerisinde yer almıştır. Minder, yastık, döşek, yorgan, kilim, çarşaf, çul, yün şilte, perde, seccade, abdestlik, mahreme, silecek, mendil, iskemle gibi yatak ve ev eşyaları da çeyiz olarak kayıtlıdır.

Toplumların hane ve hane eşyalarının oluşturulmasında coğrafi, toplumsal, kültürel ve dini unsurlar etkili olmuştur. Türk evinin biçimlenmesinde İslam aile yapısının etkili olmasının yanı sıra göçebe yaşam tarzı da etkisini göstermiştir (Ayvazoğlu, 1992, s. 771). Osmanlı

coğrafyasında Batı Akdeniz bölgesinde uzun yıllar varlığını gösteren “Teke yörükleri” adıyla anılan konargöçer aşiretlerin hane ve hane içi yer döşemesinde kullandıkları keçi kılınım işlenmesiyle imal edilmiş çul ve kilim (Ak, 2015, s. 115), Burdur halkının çeyiz eşyaları arasında yerini almıştır. Çeyiz içerisinde kaydedilen en düşük çul bedeli 50 guruş (BŞS., 227/94-212) ila 200 guruş arasında değişiklik göstermiştir (BŞS., 226/99-206). Ayrıca çeyiz bedelleri arasında 10 adet kilim 1250 guruş, bir adet büyük kilim 1500 guruş (BŞS., 226/312-132 ; 226/99-206), bir adet büyük kilim 500 guruş, bir adet orta kilim ise 300 guruş olarak kaydedilmiştir (BŞS., 229/206-11).

Tereke kayıtları içerisinde yer alan halı tezgâhları ve halıların sıklıkla geçmesinden anlaşıldığı üzere, bahsedilen yıllarda Burdur halkının halıcılık zanaatıyla uğraştığı anlaşılmaktadır. Burdur’da bazı hanelerde halı dokunması amacıyla özel tezgâh odaları oluşturulmuştur (BŞS., 226/149-285). Burdur’da geçim kaynağı olarak işlenen halılar, çeyiz eşyası olarak da hazırlanmıştır. Burdur kadınlarının kendi eliyle hazırlamış olduğu halılara, ülke dışından gelen halılar da eşlik ederek çeyiz envanterinde bir çeşitlilik oluşturulmuştur. Çeyiz eşyaları arasında bir adet yerli halı bedeli 100 guruş (BŞS., 226/218-107), bir adet Frenk halısı ise yine 100 guruş olarak gösterilmiştir (BŞS., 229/206-11). Ev içerisinde oturmak amacıyla kullanılan minder ve minder çeşitlerinin çeyiz kayıtları içerisinde farklı özellik ve boyutlarda kaydı tutulmuştur. 2 adet minder bir çeyiz kaydında 50 guruş (BŞS., 226/99-206), 40 guruş (BŞS., 227/21-42), 29 guruş (BŞS., 227/108-249) olarak kaydedilmişken, 4 makat minder 20 guruş (BŞS., 228/85-212), bir adet yamalı minder 5 guruş (BŞS., 228/85-212), 4 adet minder 10 guruş (BŞS., 228/85-212), 4 adet ufak minder 20 guruş (BŞS., 229/207-11) ve 2 adet küçük minder 30 guruş (BŞS., 229/215-33) olarak kaydedilmiştir.

Geleneksel Türk evlerinde ailenin gündelik hayatını geçirdiği odalar bölümlere ayrılmadan kullanılmıştır. Farklı eylemler (yatmak/oturmak vs.) veya kişiler (misafir, ebeveyn, çocuklar) için ayrı bölümler oluşturmaktan ziyade, göçebe hayatı benimsemeleri ve gelenekleri neticesinde aynı oda içerisinde yemek yeme, oturma, yatma eylemi gerçekleştirilmiştir. Yatmak amacıyla odanın ortasına serilen döşek, yorgan, yastık, çarşaf kullanımını sonrası yüklük olarak adlandırılan dolaplara yerleştirilmiştir. Çeyiz içeriğinde yatak eşyası olarak döşek, yorgan, yastık, çarşaf gibi malzemeler kaydedilmiştir. Yatak odasında kullanılmak amacıyla hazırlanan çeyiz eşyalarının fiyatları takım halinde düşünülerek belirlenmiştir. Çeyiz eşyaları arasında yer alan bir adet döşek ve bir adet yorgan 66 guruş (BŞS., 226/99-206), birer adet döşek, yorgan ve yastık 250 guruş (BŞS., 227/94-212), bir yorgan ve bir yastık 60 guruş (BŞS., 228/97-240), 2 adet döşek 100 guruş (BŞS., 227/21-42), bir yün döşek 120 guruş (BŞS., 226/247-471) ve 250 guruş (BŞS., 226/251-480), 2 adet yün döşek 200 guruş (BŞS., 226/312-132) olarak kaydedilmiştir. Bunların dışında 2 adet çarşaf 20 guruş (BŞS., 226/99-206), bir adet çarşaf 5 guruş (BŞS., 226/146-279), 20 guruş (BŞS., 227/94-212), 13 guruş (BŞS., 228/196-519) olarak belirlenmiştir.

19. yüzyılda yaşanan Osmanlı batılılaşma hareketlerinden Burdur evlerinin yatak ve yatak odaları da etkilenmiş, bir gelişim ve değişim sürecine girmiştir (Demirarslan, 2020, s. 879). Nitekim demir ve ahşaptan yapılmış karyolanın, Burdur hanelerinde kullanıldığı görülmüştür. Dünya genelinde demir karyola, kullanım açısından kolaylık ve hijyenik olması sebebiyle ahşap karyoladan daha fazla rağbet görmüştür (Demirarslan, s. 870). Burdur’da çeyiz malzemeleri arasında demir karyolanın varlığı tespit edilmiştir. Karyolaya takım olmak suretiyle ilaveten çeyiz malzemeleri de hazırlanmış (BŞS., 229/207-11), yün ya da pamuktan işlenmiş karyola örtüsü ve karyola yatağı çeyiz envanterine eklenmiştir (BŞS., 229/207-11).

Burdur’da çeyiz eşyaları arasında hanelerde kullanılmak amacıyla bazı aksesuarların da kayıt altına alındığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında en çok odaların mahremiyetini korumak amacıyla camlara değişik kumaşlardan dikilmiş perdelerin varlığı dikkat çekmiştir. Bununla birlikte çeyiz kayıtlarında geçen perde bedelleri özelliklerine göre değişiklik göstermiştir. Buna göre bir adet perde 40 guruş (BŞS., 226/99-206), 5 adet cam perdesi 100 guruş (BŞS., 226/312-

132), bir kocaman perde 10 guruş (BŞS., 226/99-206) ve bir perde 5 guruş (BŞS., 228/85-212) olarak kaydedilmiştir.

Burdur'da hane ve hanede yaşayan bireylerin temizlik konusu da çeyiz geleneğinde önemli bir yer tutmuştur. Hane içerisinde mevcut olan hamam ya da abdestlik olarak adlandırılan kişisel temizlik alanı için gerekli olan malzemeler çeyiz eşyaları içerisinde yer almıştır. Bunlar arasında leğen, ibrik, güğüm, hamam taşı, hamam takımı, övecek/ovacak, silecek, abdestlik, ayna ve tarak gibi malzemeler dikkat çekmiştir (BŞS., 227/108-249).

Giyim-Kuşam ve Fiyatları

Burdur'da kadınların gündelik ve özel hayatta kullandıkları giyim-kuşam malzemeleri, çeyiz eşyalarının büyük bir kısmını oluşturmuştur. Kadınların çeyiz eşyaları arasında car/çar, entari, kemer, fes, yazma, kundura, mest, fanila ve kuşak yer alır. Bunun yanında bir sicil kaydından anlaşıldığı üzere kadınların kıyafet ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kumaş, bez ve astarların manifatura dükkanlarından (BŞS., 228/214-557) satın alınarak mahalle terzilerinde bedenlerine uygun şekilde diktirildiği bilinmektedir. Burdurlu kadınların kıyafetleri için *atlas* (Özdemir, 2021, s. 198), *basma*, *bez*, *ipek*, *sevayi/sevai* (Ergür, 2002, s. 236), *tülbent*, *çuha* (Uzun, 2000, s. 77), *kutni* (Ocakoğlu, 2018, s. 1586), *çaput*, *yün*, *iplik*, *pamuk*, *dokuma*, *döktürme*, *semayun*, *hümayun*, *şerliba-şeriba-teriba*, *patiska*, *kadife*, *semender*, *zenne*, *kaşmir*, *futa* (Pakalın, 1983, s. 637), *çitari/çetari* (Çatalkaya Gök, 2021, s. 443-453), *kıl* ve *adi* kumaşlar kullanılmıştır. *Çar*, çarşaf niteliğinde olup, “örtü” ve “peştamal” anlamlarına gelen “çarşaf”, “bürgü”, “bürük” gibi adlar alarak kadınların üstlerinde dış kıyafet olarak kullanılmıştır (Erdem, 1993, s. 157). *Entari* çeyiz kayıtları arasında çeşitli özellikleri, isimleri ve bedelleriyle sicillerde kayıt altına almıştır. Sicillere kaydedilmiş başlıca entariler arasında : “çetari, yenedünya, çınari, alaca, karnıyarık, zobalı, yapazlı, basma, hümayun, ipekli, tüllü” gibi kıyafetler gelirdi (BŞS., 228/178/420).

Entari üzerine giydikleri “fanila” bir çeşit ceket veya hırka olarak kullanılmış, ipek veya yün kumaştan imal edilmiştir (BŞS., 228/178/420). Kadınların gündelik hayatta yöresel dış alt kıyafetleri arasında gelen *şalvarlar* çeyiz malzemeleri içerisinde farklı isimlerle sicillerde kayıt altına alınmıştır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanlar, *basma*, *cuka*, *tarih*, *mor şitari şalvar*, *mahalli şalvar*, *müstagmel*, *canfes* (Öztoksoy, 2007, s. 69) olarak da adlandırılmıştır. Çeyiz bedeli olarak iki basma şalvar 30 guruş (BŞS., 228/115-285), bir adet eski şalvar 10 guruş (BŞS., 229/172-311) olarak belirlenmiştir. Kadınlar iç kıyafeti olarak *gömlek* kullandıkları için çeyizlerine mutlaka gömlek eklemiştir. Burdur'da çeyiz kayıtları arasında 8 adet iç gömlek 32 guruş (BŞS., 228/91-224), bir adet iç fanilyası 4 guruş (BŞS., 228/196-519) olarak fiyatlandırılmıştır. Kadınların çeyizlerinde yer alan *don* ise şalvar ve entari altına iç alt giyim olarak kullandıkları kıyafettir. Donun *keçi kulak bir şitari hakir*, *zennefi*, *hümayun*, *koca*, *cücenek* gibi çeşitleri bulunmaktaydı. Ayrıca *uçkur* ve *çevre* olarak adlandırılan, kıyafetleri sıkılaştırmak ve sabitlemek için kullanılan lastikler de çeyiz malzemesine dahil olmuştur. Burdurlu kadınlar başlarına örtü olarak yazma, başlık takımı, fes, bocu, çeki, püskül ve abalı sarık gibi aksesuarlar kullanmışlardır. Ayakkabı olarak çarık, yuvalı kundura, çakşır kundura, zenne kundura, mest, çorap gibi eşyaların yanı sıra, kuşak ve kemer de kadınların belini süsleyen aksesuarlar olarak kullanılmıştır. Kadınların kullandığı kuşaklar, *ipek*, *yün*, *dokuma*, *adi kumaş*, *iplik kumaş*, *kaşmir*, *futa* ve *acem şalından* üretilmişti.

Ziyet Eşyası ve Fiyatları

Burdur'da kadınlar, çeyiz ve mehir eşyaları arasında yer alan, “deviren” veya “toprin” olarak tabir edilen, “beşi bir yerde” ya da “beşi birlik” olarak adlandırılan beş adet Osmanlı Lirası'nın bir araya gelmesiyle oluşturulan ziyet eşyasına ayrı bir önem vermişlerdir. Burdur'da 1900-1916 yılları arasında bir adet toprin bedeli 595 guruş (BŞS., 226/107-218) veya 600 guruş (BŞS., 227/21-42), 2 adet beşi bir yerde deviren 1180 guruş (BŞS., 226/211-407) veya 500 guruş (BŞS., 228/115-285; BŞS., 229/41-43) olarak belirlenerek kadının çeyiz eşyası listesine kaydedilmiştir. Toprinin kıza kocası veya babası tarafından temin edildiği hususunda herhangi

bir bilgi yer almamasına rağmen, tasarruf hakkı tamamen kadına ait olmuş ve boşanma sonrasında kocası tarafından temin edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Fransız altını, 33 guruş değerinde Sandıklı altını (BŞS., 226/246-471), 20 guruş değerinde Mahmudiye altını (BŞS., 226/246-471), Osmanlı çeyreğinden imal edilmiş küpe, Gazi altını, 200 guruş değerinde Elmas küpe (BŞS., 226/246-471), 100 guruş değerinde Elmas yüzük (BŞS., 226/246-471), 17 guruş değerinde şilte yüzüğü (BŞS., 228/196-519), 15 guruş değerinde yirmilik altın (BŞS., 227/94-212), kramiçe altın (BŞS., 228/200-527), altın kolye (BŞS., 228/85-212), bir lira ayarında çift küpe (BŞS., 228/164-425) gibi maddi değeri yüksek olan ziynet eşyaları da çeyiz envanteri içerisinde yer almıştır. Çeyiz verileri içerisinde ziynet eşyalarının bulunduğu kayıtlar, genellikle Burdur'da maddi durumu yerinde olan ailelerin bir nevi ekonomik güçlerinin bir göstergesi olmuştur.

Çeyiz, kılık kıyafet veya eşya olduğu gibi aynı zamanda nakdi olarak da karşılanmaktaydı. Burdur'un Şeyh Sinan Mahallesi sakinlerinden olan Şefika Hâtun, eşinden anlaşmalı olarak boşanmış ve maddi alacakları arasında bulunan 3500 guruşluk çeyiz bedelini nakit olarak temin etmiştir (BŞS., 226/271-37). Burdur'un Derslik Mahallesi sakinlerinden olan Adile Hâtun, çeyiz eşyası olarak 2 lira 270 guruş nakit olarak alacak hakkı bulunduğunu beyan ederek eşinden bu miktarın karşılanmasını talep etmiştir (BŞS., 227/57-129). Yine Burdur'un Derslik Mahallesi'nde ikamet eden Adile Hâtun'a, babasından kendisine verilen 2 adet Osmanlı Lirası çeyiz olarak kabul edilmiştir (BŞS., 227/146-354). Burdur'un Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden olan Çukur kızı Hediye Hâtun, mahkeme huzurunda çeyiz talebi olarak eşinden yalnızca bir yeşil çitari entarisini talep etmiştir. Hediye Hâtun'un söz konusu isteği, Burdur'da talep edilen çeyizler arasında en düşük kıymete karşılık gelmesi bakımından dikkate değerdir (BŞS., 228/11-23).

Çocuk Eşyası ve Fiyatları

Ailenin varlığını sürdürmesi ve soyun devam etmesi açısından çocuk sahibi olmak son derece önemlidir. Çocuk, ülkenin ve medeniyetin geleceğinin teminatı olarak görüldüğü için Türk-İslam devletlerinde ayrı bir öneme sahip olmuştur (Şahin ve Şafak, 2011, s. 7). Tanzimat döneminde başlayan toplumun her sahasını ilgilendiren değişim ve dönüşüm hareketleri çocukluk anlayışında da bazı önemli gelişmelere sebebiyet vermiştir. Osmanlı yönetimi, çocuklara bazı haklar tanıyarak onların korunması ve eğitim imkânlarının sağlanmasını amaçlamıştır (Şimşek, 2013, s.1159-1181). Ancak son derece önemli bir konu olan çocuk kavramı üzerine yeterli çalışma yapılmamıştır (Şahin ve Şafak, 2011, s. 7).

Çeyiz listlerinde çocuklara dair eşyaların mevcut olması çocuğa verilen önem açısından dikkate değerdir. Şimdiye kadar çeyiz konusunda yapılan araştırma ve çalışmalarda rastlamadığımız çocuk eşyaları, arşiv kaynaklarından istifade ederek hazırladığımız çalışmamıza farklılık kazandırmıştır. Burdurlu kadınlar, evliliğin ilk adımında hazırlanan çeyize, dünyaya henüz gelmemiş çocukları için de hazırlık yapmışlardır. Bu durum, evlenecek kadının evliliğin devamlılığına kararlı olduğunu ve neslin sürdürülmesi konusunda bilinçli olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Çeyiz eşyaları arasında 50 guruş değerinde çocuk elbisesi (BŞS., 227/94-212) ve çocuk entarisi (BŞS., 229/206-11) gibi giyim-kuşam eşyaları kayıtlara yansımıştır. Aynı zamanda bebek için hazırlanan beşik ve beşik malzemeleri de çeyiz kayıtları içerisinde yer almıştır. Söz konusu eşyalar bedelleri bakımından değerlendirilecek olursa, bir adet beşik ve beşik takımı 110 guruş (BŞS., 226/312-132) ve bir adet beşik seccadesi 20 guruş (BŞS., 228/77-192) olarak hesaplanmıştır.

Hayvanlar ve Fiyatları

Burdur'da bazı kadınlar küçükbaş ve büyükbaş hayvanları evlenecek oldukları haneye çeyiz olarak götürmüşlerdir. Nitekim bir sicil kaydında, Burdur'un Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden olan Emine Hâtun, çeyiz eşyaları arasında 200 guruş değerinde 3 yaşında bir inek

ve düve bulunduğunu ifade etmiş ve bu hayvanların, baba evinden getirdiği eşyalar arasında yer aldığını beyan ederek eşinden geri alınması talebinde bulunmuştur (BŞS., 228/78-193).

Burdur'un Mürseller Köyü'nden Ekmel oğlu Hacı Ali Efendi ibni Osman, mahkemeye başvurarak kızı Emine'den şikayetçi olmuştur. Baba Hacı Ali Efendi, kızı Emine Hâtun'un, evinden çeyiz olarak 2 adet öküz, 1 adet merkep, 1 adet inek, 21 adet dişi koyun ve 9 adet keçiyi götürdüğünü beyan etmesi üzerine söz konusu malları kızından geri istemiştir (BŞS., 229/198-380). Bir sicil kaydında, bir adet inek bedeli 2 Osmanlı lirası olarak kıymetlendirilmiş ve çeyiz kayıtlarına eklenmiştir (BŞS., 226/99-206). Burdur'un Bügdüz Köyü sakinlerinden olan Dedebaş kızı Zeynep Hâtun, eşinden çeyizlerini talep ederken, 1 adeti 120 guruş olan toplam 1800 guruş değerinde 15 adet kuzulu koyunu çeyiz listesine eklemiştir (BŞS., 229/156-270).

Diğer Eşya-Malzemeler ve Fiyatları

Burdur'da çeyiz eşyaları içerisinde 5 guruş değerinde balta (BŞS., 226/146-279), 15 guruş değerinde nacak (BŞS., 229/156-270), 23 guruş değerinde sigara takımı (BŞS., 228/124-307) ve kül tablası, 8 guruş değerinde heybe (BŞS., 229/180-332) ve tohumluk (BŞS., 229/202-380), 180 guruş kıymetinde 150 adet kırık ve bütün olmak üzere mertek ve 90 guruş kıymetinde 18 adet dilme ve mertek ev yapımında kullanılmak amacıyla kaydedilmiştir (BŞS., 229/180-332). Çeyiz malzemeleri içerisinde hanenin ısınma ihtiyacını karşılamak amacıyla soba, mangal, kuzine de yer almıştır. Bunların yanında aydınlanmak amacıyla kullanılan lamba, iskemle, yelpazelik, çiçeklik, kül tablası, seccade, heybe, çuval, terazi gibi malzemeler de çeyize eklenmiştir.

1900-1916 yılları arasında kaydı tutulan birkaç çeyiz örneğinde yapılan incelemeler sonucunda, Burdur'un Derslik Mahallesi'nden Şefika Hâtun'un çeyiz alacağı tespit edilmiştir. Buna göre Şefika Hâtun'un toplam terekisi 5326 guruş olup, 1629 guruşu mehir, 3697 guruşu çeyiz bedeli olarak hesaplanmıştır. Tablo 1'de ayrıntılı olarak verilen çeyiz eşyalarının adları ve bedellerinin tespitinde, sicil kayıt yazılarındaki mürekkep dağınıklığı ve defter sayfalarının yıpranmış olması gibi sebeplerden ötürü zorluklar yaşanmıştır. Tüm bu güçlüklerle rağmen Şefika Hâtun'un çeyiz listesi fiyatlarıyla birlikte aşağıda tasnif edilmiştir.

Çeyiz adı	Fiyatı	Çeyiz adı	Fiyatı
Sevayi entari	254 guruş	Çar	80 guruş
Hamam takımı	44 guruş	Harir fita	50 guruş
Sevayi duvağı	100 guruş	Döşek, yorgan	66 guruş
Kilim	110 guruş	Ayna	44 guruş
Sandık	110 guruş	Elmas Yüzük	100 guruş
Toprin/tobirbin tabir olunan Osmanlı altını	590 guruş	Kemer	15 guruş
Çetari Entari	154 guruş	Yenidünya çetari Entari	121 guruş
Yeşil Yenidünya çetari entari	110 guruş	Beyaz çetari entari	132 guruş
Yeşil ince sargılı/sarıklı çetari entari	120 guruş	4 adet sırmalı boğ ve bohça ve seccade	500 guruş
2 şal, ipek kuşak	71.5 guruş	Basma entari	11,5 guruş
		Kutni basma	16,5 guruş
Şilte, yorgan, 2 yastık	200 guruş	2 minder	50 guruş
Çul	100 guruş	Altı kebir bakır tas	200 guruş

1 tağan, çorba tası	20 guruş	4 adet leğen, ibrik	154 guruş
Hamam leğeni	50 guruş	Güğüm	50 guruş
25 adet billur ve hoşaf kâsesi	100 guruş	22 tabak kâse	60 guruş
6 adet kayık kâse	70 guruş	3 çukur kâse	30 guruş
4 adet çiçeklik	30 guruş	12 yaldızlı billur	50 guruş
Seccade	40 guruş	Şerbet güğümü	10 guruş
2 adet kahve tepsisi	27,5 guruş	24 fincan ve tabağı	25 guruş
2 adet cezve	5 guruş	2 fincan	3 guruş
Ufak sandık	10 guruş	Kahvedanlık	5 guruş
Maşa, ızgıran	4 guruş	İskemle	4 guruş
20 Peşkir	30 guruş	2 adet sırmalı havlu	30 guruş
Sofra altı	12 guruş	3 adet yazma ve bocu	20 guruş
Uçkur ve cevre	12 guruş	Beşik takımı	32 guruş
6 adet bohça	15 guruş	2 adet çarşaf	20 guruş
Cam perdesi, şerbetlik örtüsü, kahve örtüsü	40 guruş	Tentene makat örtüsü	10 guruş
Sini	25 guruş	Kastur ceket	50 guruş
Sandıkta basma parçası	76 guruş	Sandıklı altını	210 guruş
İnek bedeli	2 Osmanlı lirası	Elmas	103 guruş
Not. 1 adet Osmanlı lirası 1900-1916 yıllarında Burdur'da 100 guruş değerinde hesaplanmıştır.			

Tablo 1. Burdur'un Derslik Mahallesi sakinlerinden olan Şefika Hâtun çeyiz eşyası ve fiyatları.

Kaynak: (BŞS., 227/100-226, BŞS., 227/102-234, BŞS., 227/102-235, BŞS., 227/151-359).

Çeyiz içeriği ve fiyatı açısından zengin olan bir diğer dava kaydı örneği ise Burdur'un Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden olan Sıdika Hâtun'a aittir. Toplam terekesi 3690 guruş olan Sıdika Hâtun'un mehir bedeli 1600 guruş, çeyiz bedeli ise 2090 guruş olarak belirlenmiştir.

Çeyiz Adı	Fiyatı	Çeyiz Adı	Fiyatı
2 adet çetari entari	250 guruş	Hümayun entari	50 guruş
2 adet basma entari	60 guruş	Hümayun basma	10 guruş
1 adet basma hümayun don	30 guruş	13 adet boğ bohça	65 guruş
10 adet peşkir	20 guruş	1 adet kaftani	20 guruş
(?)	50 guruş	İpekli fanila gömlek	20 guruş
Fildişi tarak	20 guruş	Siyah tarak	4 guruş
2 adet fes, çeki	10 guruş	5 adet yazma	25 guruş
İpek kuşak	10 guruş	Dokuma kuşak	10 guruş
Tahtalı pabuç	10 guruş	Çarşaf	20 guruş
2 adet seccade	40 guruş	Mahreme	10 guruş
Silecek	15 guruş	8 arşın basma	24 guruş
(?)	15 guruş	4 arşın astar	8 guruş
3 çift çorap	14 guruş	2 adet cezve	6 guruş

3 adet mendil	6 guruş	Hümayun perde	10 guruş
6 adet yastık	150 guruş	2 adet seveyi şilte, 1 adet al basma şilte	100 guruş
6 adet kapaklı sahan	90 guruş	Çorba tası	20 guruş
2 adet el leğeni, 5 adet ibrik	50 guruş	2 adet küçük 1 adet büyük hamam leğeni	100 guruş
1 adet bademli sahan	20 guruş	Güğümlü	80 guruş
Sandık	20 guruş	Sandık	135 guruş
İskemle	5 guruş	Kahve takımı, fincan, tepsi	25 guruş
Hoşaf kasesi	30 guruş	10 adet tabak kâse	25 guruş
2 adet kayık kâse	20 guruş	Beş ayaklı şerbet billur	10 guruş
5 adet Düz billur	10 guruş	10 adet helli billur	30 guruş
4 adet kapaklı billur	20 guruş	4 adet kapaklı billur	40 guruş
50 adet lamba	60 guruş	Yelpaze, sürmedanlık	25 guruş
(?)	10 guruş	İskemle örtüsü	5 guruş
İhram, yorgan, beşik şiltesi	50 guruş	Çocuk elbisesi	50 guruş
Mahrebe	23 guruş	Bir adet yirmilik altın	15 guruş
Obalı bocu	20 guruş	Pekmez sürececek	20 guruş

Tablo 2. Burdur'un Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden olan Sıdika Hâtunun çeyizi.

Kaynak: (BŞS., 227/94-212).

Burdur'un Üçdibek Mahallesi sakinlerinden olan Ganime Hâtun'un çeyiz eşyaları ise 30 guruş değerinde kıymetli bir adet tepsi, 40 guruş değerinde 5 kalem yazma, 40 guruş değerinde 2 adet tabak, 30 guruş değerinde bir seveyi bohça, 60 guruş değerinde deruni yün 2 adet yastık, 30 guruş kıymetli 1 adet reçel billuri, 20 guruş kıymetli 3 adet süt kâsesi, 8 guruş kıymetli 1 halı billur, 5 guruş kıymetli 1 halı, 50 guruş kıymetli oba makat örtüsü ve 9 adet Fransız altını olmak üzere toplam 1267 guruş olarak kaydedilmiştir (BŞS., 227/91-204).

Hacı İbrahim Mahallesi'nde ikamet eden Emine Hâtun mahkemede alınan ifadesinde, eşi Ömer Efendi'den boşanma sonrasında mehri muaccel ve çeyiz eşyasının kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Mehir bedeli olarak beşi birlik bir Osmanlı altını, yastık, siyah çul, ayna ve yorgan talep ederken çeyiz eşyalarını da liste halinde kaydettirmiştir. Yaklaşık olarak 1006 guruş civarı tutan çeyiz eşyaları ve fiyatı aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Çeyiz Adı	Fiyatı	Çeyiz Adı	Fiyatı
Hamam leğeni	40 guruş	(?)	40 guruş
El leğeni	40 guruş	(...) leğeni	50 guruş
İbrik	20 guruş	Hamam tası	10 guruş
Küçük tas	7 guruş	Büyük tencere	90 guruş
Küçük tencere	17 guruş	17 adet büyük ve küçük hoşaf kâsesi	40 guruş
18 adet tabak kâse	30 guruş	16 adet billur	30 guruş
Bavul	60 guruş	Buzlu sandık	30 guruş
Yatak	100 guruş	2 adet yastık	20 guruş
Beşik seccadesi	20 guruş	(...) mendili	10 guruş

Silecek	10 guruş	Harir elbise	30 guruş
Kadife ceket	100 guruş	Döktürme entari	50 guruş
İpek kuşak	20 guruş	3 adet şalvar	47 guruş
2 adet maşa, 1 adet ızgaran	3 guruş	Saç ayağı	2 guruş
Fildişi tarak	17 guruş	Siyah tarak	7 guruş
2 adet kahve tepsisi, 12 adet fincan	10 guruş	Kahve kutusu	3 guruş
İskemle	7 guruş	Bir deste kaşık	7 guruş
12 adet (?)	18 guruş	Bir çift büyük (?)	28 guruş
1 adet küçük (?)	3 guruş		

Tablo 3. Burdur Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden olan Emine Hâtun'un çeyiz eşyaları ve fiyatları.
Kaynak : (BŞS., 228/77-192).

SONUÇ

Bu çalışmada Burdur şehri bağlamında ele alınan çeyiz, şer'iyye sicillerinden istifade edilerek değerlendirilmiştir. Söz konusu siciller, arşivde 226, 227, 228, 229 numaraya kaydedilmiş olup, 1900 ile 1916 yılları arasında kapsamaktadır. XX. Yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan bu yıllar sadece Burdur şehri için değil, Osmanlı Devleti'ni hatta dünyayı ilgilendiren savaşların yaşandığı yıllara tekabül etmesi açısından önemlidir. I. Dünya Savaşı'nın Burdur'a en büyük etkisi, erkek nüfusun cepheye alınması ve önemli kısmının cephede hayatını kaybetmiş olmasıdır. Bu durum şehirde işgücünün zayıflamasıyla geçim kaynağı olan tarımı durma noktasına getirmiştir. Ayrıca savaşların yaraları sarılamamışken, 1914 yılında Burdur'da meydana gelen deprem, halkı daha da çıkmaza sürükleyerek neredeyse yardıma muhtaç bir hale getirmiştir. Bu durum, maddi olarak yıpranan halkta, sosyal açıdan ahlaki, örfi ve dini açıdan bir takım çözümleri de beraberinde getirmiştir. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri çeyiz konusunda yaşanan sorunlar olmuştur.

Burdur'un önceki dönemlerini kapsayan şer'iyye sicillerini incelemeye alan çalışmalar itibarıyla çeyiz konusu eşler arasında problem oluşturmamış olacak ki çalışmalarda mehir ve nafaka isteği söz konusu olurken çeyiz talebi ele alınmamıştır. Fakat kaleme alınan bu çalışmanın sınırları içerisinde, özellikle boşanma davalarından anlaşıldığı üzere çeyiz hususu, eşler arasında birtakım anlaşmazlıklara neden olmuş ve eşlerin kendi aralarında çözüme kavuşturulmayan anlaşmazlıkları mahkemeye intikal etmiştir. Toplumun örf ve adetleri içerisinde kadına ait olan çeyizin gasp edilerek alınması, toplumsal değer yargılarında ve pratiklerinde bazı çözümleri ortaya çıkarmıştır. Öyle ki kadın, yaşadığı toplumdaki gereken desteği ve yardımı görememiş olacak ki hukuki yollardan hakkını arama mücadelesi içerisine girmiştir.

Burdur Şer'iyye Sicilleri'nin verilerine göre toplam 17 kadının, çeyizinin karşılanması hususunda mahkemeye müracaat ettiği anlaşılmıştır. Bu çeyiz kayıtlarının 15'i boşanmaya ilişkin hükümlerde yer alırken, 2'si tereke kayıtlarında yer almıştır. Boşanma hükümleri içerisinde geçen bir dava kaydında, diğer hükümlerden farklı olarak karı-kocanın anlaşmalı olarak boşanmaları nedeniyle çeyizden feragat ettikleri belirtilmiş, çeyiz bedeli ve içeriği hususunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Kadın ve erkeğin çeyiz konusu üzerinde yaşadığı sorunlar, yargı yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Mahkeme huzurunda tarafların yeterli ispat ve delillerde bulunamaması veya verilen ifadelerin güven teşkil etmemesi durumunda yargı mercii, hanelere keşif göndermek ve gözlemlerde bulunmak suretiyle karar alma yolunu tercih etmiştir. Mahkemenin bu uygulaması her iki bireyin mağdur olmaması açısından önemlidir. İnceleme konusuna ilişkin tüm dava

örneklerinden anlaşıldığı üzere çeyiz, kadının özel mülkiyeti olarak kabul edilmiş, tasarruf ve kullanım hakkı tamamen kendisine tanınmıştır. Kadının bu hakkından, kendisi istemediği sürece herhangi bir kimse faydalanamamıştır. Kocanın vefat etmesi, kadının kocasına karşı kadınlık görevini yerine getirmemesi, erkeğin maddi durumunun yerinde olmaması, çeyiz talebinin üzerinden uzun yıllar geçmesi ve hatta kadının başka bir evlilik yapması gibi durumlar mahkeme huzurunda engel teşkil etmemiş ve herhalükarda kadına çeyizi teslim edilmiştir. Kadın, çeyiz hususundaki tasarrufundan ancak kendi isteğiyle feragat etme veya tasarrufunu hibe edebilme hakkına sahipti. Kadının çeyizi üzerinde feragatı boşandığı eşine intikal ederken, hibe söz konusu olduğunda bu hak genellikle çocuklara verilmiştir. Kadının vefatı durumunda ise çeyizin tasarruf hakkı kız tarafına bırakılmıştır.

Kadının mahkeme marifetiyle güvenceye aldığı çeyiz bedeli üzerinden bir değerlendirme yapacak olursak, temin edilen meblağla kadınların ekonomik açıdan hayatlarını devam sürdürebilmekte zorlandıkları söylenebilir. Öte yandan boşanma sebebiyle kocası hanesinden ayrılan kadınların baba evine geri döndükleri anlaşılmıştır. Baba evinde ikamet etmekte zorlanan kadınlar, kendi imkanlarıyla yeni bir hane tedarikine zorlanmışlardır. Burdur'da 1900 ile 1916 yılları arasında kullanılabilir bir hanenin ortalama satış bedelinin 2666 kuruş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çeyiz talebiyle mahkemeye başvuran 17 kadından yalnızca 2'sinin çeyiz bedeliyle hane satın alabileceği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple kadınlar, çeyiz istemlerinin yanı sıra mehir, nafaka gibi maddi alacaklarını topluca temin etmeyi tercih etmek durumunda kalmışlardır. Her şeye rağmen mehir ve çeyizin birlikte temin edilmesi durumunda dahi mülkiyet sahibi olmakta zorlanan kadınlar, maddi taleplerinin yanında mesken tedariki konusunda ısrarcı davranmışlardır.

Sonuç itibarıyla Burdur kadını özelinde ele aldığımız bu çalışma, Türk kadın tarihinde kadının toplumsal statüsünün yeri meselesine farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Kadınların toplumsal hayatta var olma mücadelesini yansıtan bu çalışma, kadınların hukuki ve iktisadi haklarının bilincinde olduklarını ve haklar konusunda ısrarcı davrandıklarını ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- ACAR, H. İ. (2010). Talak. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 39, (ss. 496-500), İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- AK, M. (2015). *Teke Yörükleri (1800-1900)*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ATASOY, A. (2024). Osmanlı Kanunlarında ve Mahkeme Kayıtlarında Çeyiz. *Eskiyeni*, 54, ss. 1247-1268 : <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1468773>
- ATEŞ, F. (1992). Bohça Geleneğinden Valiz Kültürüne Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 11 (35), ss. 678-693.
- AYDIN, M. A. (1996). "Osmanlı Toplumunda Kadın ve Tanzimat Sonrası Gelişmeler". *Sosyal Hayatta Kadın*, İslami İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul : Ensar Neşriyat, ss. 161-176. Erişim Adresi : https://isamveri.org/pdfdrq/D146734/2005/2005_AYDINMA.pdf.
- AYDIN, M. A. (2014). *Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adalet*, İstanbul : Klasik Yayınları.
- AYVAZOĞLU, B. (1992). İnsan, Ev, Çevre. (Haz. Ezel Elverdi vd.), *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C. 2, (ss. 770-785), Ankara : TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- BAHŐİŐLU, A. (1998). *Türk Kültüründe eyiz Geleneği ve Kastamonu rneği*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı (Halkbilimi) Anabilim Dalı.
- BAYRAM, S. (2021). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi ve Sosyal Yaşamında eyiz Geleneği*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- BOA. DH. EUM. KLU. 00015-00061.001. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet ArŐivleri BaŐkanlıđı Osmanlı ArŐivi Dahiliye, Kalem-i Umumi Defteri) 15/61.
- BOA. MŞH. őSC. d. (Başbakanlık Osmanlı ArŐivi MeŐihat Şer'iyye Sicil Defteri) 2421 BŞS. (Burdur Şer'iyye Sicil Defteri) No : 226.
- BOA. MŞH. őSC. d. 2422 BŞS. 227.
- BOA. MŞH. őSC. d. 2423 BŞS. 228.
- BOA. MŞH. őSC. d. 2424 BŞS. 229.
- BOZKURT, N. (2009). Sanduka. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 36, (ss. 102-104), İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- CEBECİ, D. (2009). *Tanzimat ve Türk Ailesi*. İstanbul : Bilge Oğuz Yayınları.
- CİN, H. (1974). *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Ankara : Ankara Üniversitesi Basımevi.
- CİN, H. (1988). *Eski Hukukumuzda Boşanma*. Konya : Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- CİN, H. ve Akgündüz A. (2011). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul : Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- ÇATALKAYA GÖK, E. (2021). itari KumaŐı. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11 (2), ss. 443-453.
- ÇERİKAN UğUR, F. (2019). Türk Ailesinde Sofra Adabı, Denizli rneği ve İŐlevselliđi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S.8/1, ss. 481-511. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/685555>.
- ÇETİNTAŞ, R. (2014). İslâm Hukukunda Evlenmeden Doğan Haklar Bağlamında Nafaka. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 24, ss. 108-203. Erişim Adresi : https://isamveri.org/pdfdrq/D02533/2014_24/2014_24_CETINTASR.pdf
- DEMİR, A. D. (2021). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Mihrimah, Fatma, Behice ve Naile Sultanların eyiz Kayıtları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Üniversitesi.
- DEMİRARSLAN, D. (2020). Tarihsel Süreçte Yatak Odalarının GeliŐimi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7 (52), ss. 860-884. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.26450/jshsr.1844>
- DEMİREL, . Tuş, M. Gürbüz, A. (1992). Osmanlı Anadolu Ailesinde Ev, EŞya ve Giyim-Kuşam (XVI-XIX Yüzyıllar). (Haz.Ezel Erverdi vd.), *Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C. 2, No : 71, ss. 703-754, Ankara : TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- EKİNCİ, E. B. (2008). *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*. İstanbul : Arı Sanat Yayıncılık.
- ERCOŞKUN, T. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Evlilik ve Nikaha Dair Düzenlemeler*. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ERDEM, S. (1993). Bir Kadın Sokak Kıyafeti : Car. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7. İstanbul. s. 157. Erişim Adresi : <https://islamansiklopedisi.org.tr/car--kiyafet>
- ERGÜR, A. (2002). *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, İstanbul : Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- ERKUL, A. (2002). Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri. (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), *Türkler*, C. III (ss. 58-66), Ankara : Yeni Türkiye Yayınları.
- FAROQHİ, S. (2002). *Stories of Ottoman Men and Women*. İstanbul : Eren.
- FINDIKOĞLU, Z. F. (1943). Aile Hukukumuzun Tedvini Meselesi. *Ebu'l Ula Mardin'e Armağan*, İstanbul.
- FINDIKOĞLU, Z.F. (1958). *Hukuk Sosyolojisi*. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Yayını.
- GERBER, H. (1980). Social and Economic Position of Women in an Ottoman City, Bursa 1600-1700. *IJMES*, 12, ss. 231-244.
- GÖÇER, G. (2010). *220 ve 221 Numaralı Şer'iyeye Sicillerine Göre Burdur'un Sosyoekonomik Tarihi (1880-1893)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- H.1322/M.1906 Tarihli Konya Vilayet Salnamesi.
- JENNINGS, Ronald C. (1975). Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records : The Sharia Court of Anatolian Kayseri. *Journal of the Economic and Social History of the Orient (JESHO)*, 18/1, ss. 53-114.
- KADEMOĞLU, O. (1999). *Çeyiz Sandığı*. İstanbul : Duran Ofset Matbaacılık.
- KARABACAK, M. (2015). *Osmanlı Modernleşmesinde Kadın ve Suç*. (Basılmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Anabilim Dalı.
- KARAKELLE, A. (2008). *Erzurum'da Çeyiz Geleneği Üzerine Bir Araştırma*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- KARHAN, J. (2021). Toplumsal ve Kültürel Bir İçecek : Türk Kahvesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 52, ss. 149-165. Erişim Adresi : <https://doi.org/10.17498/kdeniz.998437>
- KILIÇ, E. (2017). Yabancı Seyyahların Türk Sofra Kültürüne Ait İzlenimleri Üzerine (16. ve 17. Yüzyıl). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 4 (8), ss. 97-117.
- KOÇAK, Z. (2023). Manastırlı Kadınların Kullandıkları Ev Tekstilleri (1700-1730). *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi Osmanlı'dan Günümüze Balkanlar Özel Sayısı*, s.164-178. Erişim Adresi : <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ictimaiyat>
- KÖSE, Ü. (2019). İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14, ss. 98-112. <https://doi.org/10.34085/buifd.606287>
- KURT, A. (1996). Osmanlı'da Kadının Sosyo- Ekonomik Konumu. (Ed. Güler Eren), *Osmanlı*, C.V, Yeni Türkiye, ss. 434-450.
- KÜÇÜKTİRYAKİ, A.Y. (2014). Osmanlı Devletinde Tanzimat Sonrası Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler Ve Hukuk-ı Aile Kararnamesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(26), ss. 177-201.
- KÜR, H. (2008). *210 Numaralı Şer'iyeye Siciline Göre Burdur'da Sosyal, Kültürel, Ekonomik Hayat (1839-1845)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.

- MARCUS, A. (1983). Men, Women and Property : Deals in Real Estate in 18th Century Aleppo. *JESHO*, 26/2, ss. 137-163.
- NUTKU, Ö. (1993). Çeyiz. İçinde, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 8. İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. ss. 297-298.
- OCAKOĞLU, N. (2018). Geleneksel Dokumalarımızdan Kutnu Kumaşının Giysi Tasarımında Kullanılması. *İdil Dergisi*, 7 (52), ss. 1585-1592.
- ORTAYLI, İ. (1992). Osmanlı Aile Hukukunda Gelenek, Şeriat ve Örf. (Haz. Ezel Elverdi vd.), *Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C. 2, (ss. 456-467), Ankara : T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- ÖGEL, B. (1982). Türklerde Kalın ve Başlık. (Haz. Nail Tan), *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Gelenek-Görenek ve İnançlar*. C. IV (ss. 393-396). Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- ÖGEL, B. (1988). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul : Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı.
- ÖZDEMİR, S. (2021). Osmanlı Gelininin Çeyizi. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 24, ss. 186-203.
- ÖZTOKSOY, Ö. N. (2007). *16-17. Yüzyıl Osmanlı Hint-Babür Kumaş Sanatları Etkileşimleri*. (Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PAKALIN, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1. İstanbul : MEB Yayınları.
- SAGOL, Yüksekaya G. (1995). Manas Destanında Evlilik Geleneği. (Haz. Emine Gürsoy-Naskali), *Bozkırdan Bağımsızlığa Manas*. (ss. 224-233). Ankara : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- SAGOL, Yüksekaya, G. (2002). Destanlarda Evlilik. *Yeni Türkiye, Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı III*, Yıl 8, S. 45, ss. 264-288. Erişim Adresi : https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/gulden_sagol_yuksekkaya_destanlarda_evlilik.pdf
- SAGOL, Yüksekaya, G. (2007). Kalın ve Çeyiz. (Ed. Emine Gürsoy Naskali-Aylin Koç), *Hediye Kitabı* (ss. 396-406). İstanbul : İstanbul Kitabevi Yayınları.
- ŞAHİN H.- ŞAFAK N. (Ed.). (2011). *Osmanlı Dünyasında Çocuk Olmak*. İstanbul : Dem Yayınları.
- ŞİMŞEK, H. (2013). Osmanlı Toplumunda Çocukluk Anlayışı ve Çocuk Hakları Üzerine. (Ed. Cemil Öztürk-İlhami Fındıkçı) *Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan*, (ss. 1159-1181), Türkiye : Pegem Yayınları.
- TOP, G. (2016). *225 Numaralı Burdur Şer'iyye Sicili (H.1314-1316/ M. 1897-1898)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- TUCKER, E. J. (1985). *Women in Nineteenth Century Egypt*. Cambridge : Cambridge University Press.
- TURAN, O. (2009). *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*. İstanbul : Ötüken Neşriyat.
- TÜRKDOĞAN, O. (1976). Evlenmede Başlık Geleneğinin Sosyolojik Açıklaması. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Gelenek-Görenek ve İnançlar*, C. IV, (ss. 315-362). Ankara : Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

- TÜRKDOĞAN, O. (1992). Türk Ailesinin Genel Yapısı. (Ed. Hakkı Dursun Yıldız), *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C. 1. (ss. 29-66). Ankara : TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- UYSAL, M. A. (2020). *Salnamelere Göre Burdur (1868-1914)*. İstanbul : Libra Yayıncılık.
- UZUN, A. (2000). İslimye Çuka Fabrikası. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Yayın No : 21-22, ss. 77-85.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1935). Şer'i Mahkeme Sicilleri. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 5 (29), ss. 365-368.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri Tarihi*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÜÇÖK, C., Mumcu, A. ve Bozkurt G. (2006). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara : Turhan Kitapevi Yayınları.
- ÜNAL, M. (1977). Medeni Kanunun Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi. *AÜHFD*, 34 (1), ss.195-231.
- YALÇIN Usal, S. S. (2010). Türklerde Çeyiz Sandığının Kullanımı ve Geleneksel Süslemeleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1/1 ss. 157-167.
- YAZICIOĞLU, Ö. (2014). *Türklerin Kültür Tarihi*. İstanbul : Kalipso Yayınları.